

Broedvogel-ontwikkeling in een Robinia-bosaanplant bij Diever

Arend J. van Dijk

In 2000 werd bij Diever in ZW-Drenthe een Robiniabos aangeplant midden in het cultuurland, een initiatief van projectontwikkelaar 'Robinia Gold'. Bij de aanleg leek het me interessant de broedvogelstand in deze monocultuur te volgen en heb er in 2001-14 ongeveer om de vier jaar een opname gemaakt. De ontwikkelingen in de vogelstand volgden het gebruikelijke pad, maar door niet of laat uitlopende bomen in de laatste twee jaren was dit aan het eind niet meer het geval. De monocultuur leverde soms een merkwaardige broedvogelverspreiding op. In 2007 ging 'Robinia Gold' failliet en eind 2015 is het bos grotendeels omgezaagd.

Gebied

Het Robiniabos (27 ha) in het Oldendieversveld bij Diever (52°75'-6°67') is begin 2000 aangeplant. In een perceel met de vorm van een parallellogram werden om de 1-1,5 m Robinia's *Robinia pseudoacacia* (ook wel acacia's genoemd) geplant in een vrij droog cultuurland (figuur 2). Het perceel was omheind door 2 m hoog gaas, waar een gemaaid pad langs liep. Dwars door het perceel liepen twee maaipaden. Aan de noord- en westzijde grenst het perceel aan een 10 m brede en tot 10 m hoge bossingel met in hoofdzaak zomereik, berk, populier, vlier en meidoorn. Ten zuiden en oosten liggen regulier agrarisch gebruikte graslanden en akkers met vooral mais en aardappel. Langs de oostgrens loopt een doodlopende landbouwweg. In mei 2001 waren de ijl bebladerde boompjes ongeveer 75 cm groot en het perceel had veel weg van een ruige onkruidakker. Half mei 2003 waren de Robinia's meest 2,5 m hoog met uitschieters naar 1 en 4 m. Op ooghoogte (1,70 m) was het bladerdek dicht met een doorzicht van ongeveer 5-10 m. De bodemvegetatie (<0,5 m) bestond vooral uit brandnetel, akkerdistel, veldzuring, fluitenkruid en grassen met hier en daar een wilg of braam en was lokaal gemaaid. In midden mei 2006 was het bos uitgegroeid tot 4-6 m en tegen de bossingels tot 7,5 m. Op borsthoogte (1,40 m) bedroeg de stamomtrek ongeveer 30 cm en het doorzicht was 5-10 m. De ondergroei was ongeveer als in 2003. Vier jaar later op 17 mei 2010 was het bos geheel kaal (doorzicht tot ongeveer 100 m) met slechts aan een enkele Robinia, vlier en grauwe wilg wat blad. Robinia's lopen meestal begin mei uit, maar waren in 2010 waarschijnlijk verlaat door het uitzonderlijk koude weer in mei (KNMI). Ondergroei was vergelijkbaar met 2006, maar op meer plekken hondsdrif en bladmos. De boomhoogte was toegenomen tot 6-10 m en de stamomtrek tot 50-60 cm. Ook in het koude voorjaar van 2013 was het bos tot ver in mei vrijwel bladerloos. Op 9 mei 2014 was ondanks het vroege voorjaar

(KNMI), het bos maar voor ongeveer 50% uitgelopen. De boomhoogte bedroeg meest 8-10 m, de boomdikte was gelijk aan 2010 en doorzicht was 50-100 m. Ondergroei was er weinig met lokaal veel bladmos (effect onkruidbestrijding?) en alleen aan de randen en op paden grassen, fluitenkruid en zuring. Mogelijk als een gevolg van de jaren met weinig of late bladuitloop leek het bos in 2014 weinig vitaal met veel bomen met dode takken.

Nadat de projectontwikkelaar 'Robina Gold' in 2007 failliet ging - de bomen groeiden duidelijk niet tot in de hemel - is besloten het bos te rooien en het hout te versnipperen tot pellets (www.strg.nl), dat werd eind 2015-begin 2016 uitgevoerd.

Van links naar rechts en van boven naar beneden: 1: De Robinaplantage (14 mei 2006) met bomen van 4-6 m, waarin de Fitis zijn hoogste stand bereikte. 2: In 2012 (17 juni) liepen de Robinia's nog volledig uit tot een eenvormige groene zee. 3: Op 10 mei 2013 stonden de Robinia's er nog winters bij. 4: Gedeeltelijk uitgelopen Robinia's op 9 mei 2014. *From left to right and top to bottom: 1: The Robinia plantation with trees of 4-6 m high (14 May 2006), in which Willow Warbler reached its highest density. 2: In 2012 (17 June) the plantation during spring changed into a green sea of leafs. 3: On 10 May 2013 the plantation looked like in winter. 4: Partly leafed Robinia's on 9 May 2014.*

Methode

Broedvogelinventarisatie bestond uit één bezoekronde in mei volgens de BMP-methode (van Dijk & Boele 2011). Bezoektijden waren: 24 mei 2001 5.30-7.00 uur, 20 mei 2003 8.00-10.00 uur, 16 mei 2006 7.00-8.30 uur, 17 mei 2010 7.30-9.00 uur en 9 mei 5.30-7.00 uur. Het gebied werd rondgelopen en doorkruist via de twee maaipaden. Plaatsbepaling rondom gebeurde met behulp van op onderling vaste afstand aanwezige hekpalen van de omheining en op de maaipaden door het bijhouden van het aantal voetstappen. Vogels in de bossingels werden ook geregistreerd, maar niet in de totalen opgenomen. Voordat het perceel werd ingeplant zijn er in 1970, 1974, 1978, 1982, 1986, 1990, 1994 en 1998 voornamelijk bijzondere broedvogels geïnvventariseerd volgens de methode BMP B.

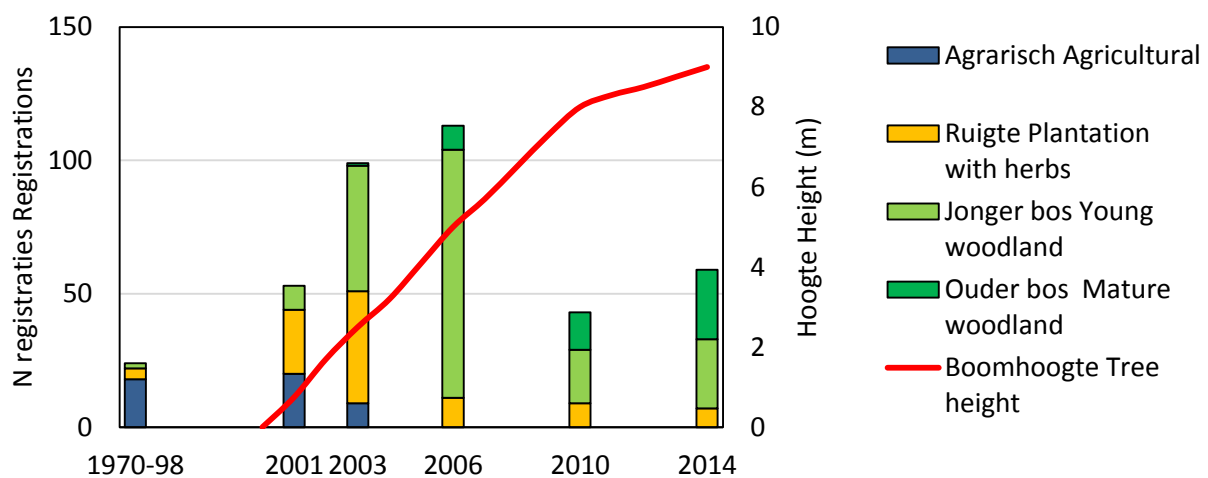
Resultaten

In 1970-1998, voor de aanplant, zaten in de graslanden en akkers voornamelijk vogels van het open land met als meest constante de Kievit (0-15; gemiddeld 8,6 paren), Veldleeuwerik (1-5; 2,6) en Scholekster (1-3; 1,9). In sommige jaren werden meestal 1-2 paren vastgesteld van Wilde Eend, Patrijs, Wulp, Grutto, Graspieper en Gele Kwikstaart. In 2001 waren de grotere soorten verdwenen, maar Veldleeuwerik (5 registraties), Graspieper (7) en Gele Kwikstaart (7) waren in de verruigde percelen juist toegenomen. Na 2003 zijn broedvogels van het open land niet meer vastgesteld (figuur 1). Hun plaats werd ingenomen door soorten met voorkeur voor ruigte en jonge aanplant. In 2001 en 2003 met nog veel jonge, vaak ijle boompjes en veel ruige vegetatie, zaten er veel Grasmussen (figuur 2) en wat minder Kneuen (8-9) en Bosrietzangers (3). Soorten als Fazant, Rietgors, Paapje, Sprinkhaanzanger en Blauwborst zaten er in 2001-03, maar waren in 2006 verdwenen. Grasmussen zijn gebleven en hebben zich naarmate het bos ouder werd verplaatst naar de bosrand met het open landschap. Geelgorzen (4-9) zaten aanvankelijk verspreid door het Robinabos, in 2003 vooral aan de randen en langs de maaipaden en na 2003 uitsluitend aan de bosrand met het open cultuurland. Overigens waren Geelgorzen, Grasmussen, Kneuen en Witte Kwikstaart ook in de meeste jaren voor de aanplant aanwezig met 0 tot 5 paren. De Boompieper is in 2003 voor het eerst vastgesteld en is daarna toegenomen tot maximaal 11 in 2014. De verspreiding volgde hetzelfde spoor als van de Geelgors. Bosvogels waren in 2001 nog afwezig, maar in 2003 werden in het 2,5 m hoge bos al 25 Fitissen, 7 Merels en 2 Tuinfluiters geteld. De overige bosvogels zijn in 2006 of 2010 voor het eerst geregistreerd. In 2006 was het bos een eldorado voor Fitissen (55) en de verspreiding over het gebied was opmerkelijk gelijkmatig (figuur 3) met vrij vaste afstanden tussen de zingende vogels. In 2010 werd in het kale bos slechts één Fitis gehoord en in 2014 geen een. Klaarblijkelijk was de aanplant in 2006 met veel groen blad optimaal voor deze bladfoerageerder en was het grotendeels kale bos in 2010-14 ongeschikt. De Tuinfluiter, die meestal enige jaren later dan de Fitis in het opgroeiende bos zijn optimum bereikt, was in 2010-14 echter vrijwel afwezig. Na de eerste registraties in 2003 was de Merel jaarlijks present (6-12), ook in de jaren met vrijwel

kale bomen. Kennelijk wist de Merel zich als bodemfoerageerder ook in de kale bossen te redden. Dit laatste zou ook op kunnen gaan voor de bodemfoerageerders Roodborst (4), Zanglijster (1-2) en Vink (1-7). Broedvogels van wat ouder bos hadden zich in 2006 of 2010 met enkele paren gevestigd en namen naderhand licht toe, maar de verwachte sterke groei bleef uit. Maxima van Roodborst, Tjiftjaf, Zwartkop en Vink bleven steken op 4 tot 7.

Sommige bosvogelsoorten zijn misschien ten onrechte meegeteld omdat ze feitelijk in de bossingels thuishoorden (bijv. Gaai, Goudvink, Koolmees). Meestal werden deze soorten ook dieper in het Robiniabos gezien, kennelijk onafhankelijk van de oude bomen in de bossingels. Alleen van de Grote Bonte Specht was duidelijk dat er in het Robiniabos uitsluitend gefoerageerd werd.

Figuur 1. Aantalsontwikkeling van broedvogels, gegroepeerd naar habitatvoorkeur (voor indeling zie Tabel 1) in het Robiniabos in Oldendieversveld in 2001-14 en het gemiddeld aantal paren in 1970-98 op hetzelfde perceel, toen nog gras- of bouwland. Indeling van vogelsoorten is terug te vinden in Tabel 1. *Numbers of breeding birds, grouped for habitat preference (for deviation see Table 1) in 2001-14 in the Robinia plantation Oldendieversveld and mean population in the same area (then farmland) in 1970-98.*

Figuur 2. Verspreiding van de Grasmus in 2003 (links) en Fitis in 2006 in het Robinabos Oldendieversveld (Google earth). De gelijkmatige verspreiding van de Fitis in het eenvormige bos is opvallend. *Distribution of Whitethroat (left) in 2003 and Willow Warbler in 2006 in the Robinia plantation Oldendieversveld. Note the even distribution of Willow Warbler in the uniform plantation.*

Tabel 1. Aantal geregistreerde territoria in 2001-14 in het Robinabos (27 ha) Oldendieversveld en het gemiddeld aantal paren in 1970-98 op hetzelfde perceel. *Numbers of territories of breeding birds in 2001-14 in the Robinia plantation Oldendieversveld and mean breeding bird population in the same area in 1970-98, then farmland.*

Habitat: O - open land/farmland, R - ruigte/overgrown young plantation, J - jong bos/young woodland and thickets, D - ouder bos/mature woodland

Soort Species	1970-98	2001	2003	2006	2010	2014	Habitat
Kievit <i>Vanellus vanellus</i>	8.6	0	0	0	0	0	O
Scholekster <i>Haematopus ostralegus</i>	1.9	0	0	0	0	0	O
Grutto <i>Limosa limosa</i>	1.3	0	0	0	0	0	O
Wulp <i>Numenius arquata</i>	1.0	0	0	0	0	0	O
Patrijs <i>Perdix perdix</i>	0.9	0	0	0	0	0	O
Wilde Eend <i>Anas platyrhynchos</i>	0.9	2	1	0	0	0	O
Kwartel <i>Coturnix coturnix</i>	0.1	1	0	0	0	0	O
Rietgors <i>Emberiza schoeniclus</i>	0.3	1	0	0	0	0	R
Paapje <i>Saxicola rubetra</i>	0.3	1	0	0	0	0	R
Koekoek <i>Cuculus canorus</i>	0.1	1	0	1	1	1	J
Sprinkhaanzanger <i>Locustella naevia</i>	0	1	0	0	0	0	R
Heggenmus <i>Prunella modularis</i>	0	1	0	0	0	0	J
Roodborstapuit <i>Saxicola rubicola</i>	0	2	1	0	0	1	R
Veldleeuwerik <i>Alauda arvensis</i>	2.6	5	1	0	0	0	O
Gele Kwikstaart <i>Motacilla flava</i>	0.1	5	1	0	0	0	O
Graspieper <i>Anthus pratensis</i>	0.4	7	6	0	0	0	O
Fazant <i>Phasianus colchicus</i>	0.4	1	1	0	0	0	R
Witte Kwikstaart <i>Motacilla alba</i>	0.4	2	2	1	0	0	J
Blauwborst <i>Luscinia svecica</i>	0	0	1	0	0	0	R
Putter <i>Carduelis carduelis</i>	0	0	2	0	0	0	R
Bosrietzanger <i>Acrocephalus palustris</i>	0	1	3	0	0	0	R
Kneu <i>Linaria cannabina</i>	2.6	8	9	1	0	0	R
Grasmus <i>Sylvia communis</i>	0.8	9	25	10	9	6	R
Houtduif <i>Columba palumbus</i>	0	0	0	1	0	0	D
Koolmees <i>Parus major</i>	0	0	0	2	1	1	D
Geelgors <i>Emberiza citrinella</i>	1.5	4	8	9	4	6	J
Tuinfluiter <i>Sylvia borin</i>	0	0	2	9	2	1	J
Merel <i>Turdus merula</i>	0	0	7	12	6	7	J
Fitis <i>Phylloscopus trochilus</i>	0	0	25	55	1	0	J
Zanglijster <i>Turdus philomelos</i>	0	0	0	2	2	1	D
Gaai <i>Garrulus glandarius</i>	0	0	0	0	1	0	D
Goudvink <i>Pyrrhula pyrrhula</i>	0	0	0	0	1	1	D
Winterkoning <i>Troglodytes troglodytes</i>	0	0	0	0	1	1	D
Roodborst <i>Erithacus rubecula</i>	0	0	1	0	0	4	D
Zwartkop <i>Sylvia atricapilla</i>	0	0	0	3	5	6	D
Tjiftjaf <i>Phylloscopus collybita</i>	0	0	0	0	1	5	D
Vink <i>Fringilla coelebs</i>	0	0	0	1	2	7	D
Boompieper <i>Anthus trivialis</i>	0	0	3	6	6	11	J
Totaal/Total	24	52	99	113	43	59	

Discussie

Het plan om de bos- en vogelontwikkeling stapsgewijs te volgen om zo een beeld te krijgen van het komen en gaan van vogelsoorten en een figuur te maken zoals dat van David Lack uit 1954, afgedrukt in zijn *Ecological Isolation in Birds* (1971) is maar gedeeltelijk gelukt, omdat er na 2006 de klad in kwam door enkele jaren met geen of weinig bladontwikkeling. David Lack laat mooi zien dat een nieuwe aanplant van dennen op heidegebied in Oost-Engeland in de eerste jaren vooral bevolkt is door Veldleeuwerik, Paapje en Roodborsttapuit. In de vijf tot tien jaar oude dennen zijn deze soorten vrijwel verdwenen en opgevolgd door onder andere Fitis, Heggenmus en lijsters, die op hun beurt in het ouder wordende bos weer vrijwel verdwenen en werden opgevolgd door onder andere de Vink en mezen. Ook in het Oldendieversveld zaten Veldleeuwerik, Paapje, Roodborsttapuit er vooral in de eerste vier jaren van de aanplant, en bereikten Graspieper, Gele Kwikstaart en Grasmus er hun maximum. Fitis, Merel, Zanglijster, Boompieper en Tuinfluiter doken op in Oldendiever toen het bos vier tot zeven jaar oud was. In 2006 piekten de Fitis en Tuinfluiter, terwijl de laatste verwacht werd zijn maximum te halen in 2010 of 2014 als het bos 11-15 jaar zou zijn. Komst van de Zwartkop, Tjiftjaf en Vink in het 7-11 jarige bos en het halen van hun hoogste aantal in het 15 jaar oude bos is welswaar volgens het boekje, maar de populatie van elk, van 5-7 paren op 27 ha Robiniabos, is natuurlijk een slap aftreksel van wat er in een volledig uitgelopen bos zou hebben gezeten. Het mislukken van het vervolg van de ontwikkelingen in het oudere bos hangt samen met de afwijkende ontwikkeling van de Robinia-aanplant in 2010, 2013 en 2014, waardoor het bos waarschijnlijk ook aan vitaliteit heeft ingeboet.

Het zijn vooral de bladfoerageerders Fitis, Tjiftjaf, Tuinfluiter en Zwartkop die in 2010-14, toen er weinig blad aan de Robinia's zat, grotendeels zijn afgehaakt. De weinige Zwartkoppen en Tjiftjaffen die er zaten konden zich kennelijk redden in een groter foerageergebied. Andere in 2010-14 nog vrij veel voorkomende soorten zijn vooral bodemfoerageerders, zoals Boompieper, Geelgors, Merel, Roodborst en Vink. Bij het afzagen van alle bomen meldde de kraanmachinist, die oog had voor vogels en ook de Groninger Robiniaplantages had omgezaagd, dat het hem opviel dat hier nauwelijks nesten in de bomen zaten. Dit sluit aan bij de geringe populatie van potentiële boomnestbouwers ingaande 2010. Ik ben benieuwd hoeveel Kieviten, Roodborstpuiten, Geelgorzen etc. zich komende seizoenen zullen ophouden in het gerooide perceel.

Summary: van Dijk A.J. 2015. Breeding birds in a Robinia plantation near Diever. Drentse Vogels 29: 67-73.

In 2001, 2003, 2006, 2010 and 2014 the population of birds in a plantation of *Robinia pseudoacacia* (27 ha) in Oldendieversveld in SW-Drenthe ((52 °75'-6 °67')) was mapped during one visit per year in May. The area, then farmland, was previously censused eight times in 1970-98. In 2001, the plantation of small trees (0,75 m) was largely overgrown with weeds and grasses. Most farmland birds, dominant in 1970-98, had disappeared, except Meadow Pipit, Yellow Wagtail and Skylark (table 1, fig.

1). In 2003, with most trees 2,5 m high, Whitethroat (fig. 2), Willow Warbler, Linnet and Yellowhammer were the dominant species. In 2006 the plantation had grown up to 4-6 m high and was predominantly occupied by Willow Warblers (fig. 2). Probably as a result of cold weather in May 2010, the Robinia trees (6-10 m) did not sprout and the forest was virtually without foliage. The same was observed in 2013. In May 2014 approximately 50% of the trees (up to 10 m) had foliage. As a result the number of woodland birds was very low in 2010-14, with only 5-7 Blackcaps, Chiffchaff's and Chaffinches. Species of mature stands never came to breed in the plantation. It seemed that canopy feeders like Willow Warbler, Chiffchaff, Garden Warbler and Blackcap were stronger affected by the poor stage of foliage, than did ground feeding species like Blackbird, Robin, Chaffinch, Tree Pipit and Yellow Bunting.. At the end of 2015 the forest was clear felled.

Literatuur

- Van Dijk A.J. & Boele A. 2011. Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Lack D. 1971. Ecological Isolation in Birds. Blackwell Scientific Publications, Oxford & Edinburgh.

Adres: Anserweg 8, 7975 PB Uffelte, Email: Arend.vandijk@sovon.nl

In november 2015 werden de bomen omgezaagd. *In November 2015 the plantation was harvested.*